

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.02.1989, sp. zn. 2 Tzf 3/88, ECLI:CZ:NS:1989:2.TZF.3.1988.1

Číslo: 49/1989

Právní věta: II. K podmínkám rozhodnutí odvolacího soudu rozsudkem ve věci podle § 259 odst. 3 tr. ř. Provedené důkazy netvoří ještě skutková zjištění. Úplnost dokazování vytváří jen nezbytný podklad pro další myšlenkovou činnost soudu záležející ve zhodnocení těchto důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. a vytvoření závěrů o tom, zda, jak a k jakému skutku došlo. Teprve tyto závěry, které pak soud vyjádří ve výroku rozsudku - v tzv. skutkové větě - tvoří skutkový stav zjištěný v napadeném rozsudku ve smyslu ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 28.02.1989

Spisová značka: 2 Tzf 3/88

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odvolání

Předpisy: 141/1961 Sb. § 2 odst. 5

§ 2 odst. 6

§ 259 odst. 3

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 49/II

II. K podmínkám rozhodnutí odvolacího soudu rozsudkem ve věci podle § 259 odst. 3 tr. ř.

Provedené důkazy netvoří ještě skutková zjištění. Úplnost dokazování vytváří jen nezbytný podklad pro další myšlenkovou činnost soudu záležející ve zhodnocení těchto důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. a vytvoření závěrů o tom, zda, jak a k jakému skutku došlo. Teprve tyto závěry, které pak soud vyjádří ve výroku rozsudku - v tzv. skutkové větě - tvoří skutkový stav zjištěný v napadeném rozsudku ve smyslu ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR z 28. 2. 1989 sp. zn. [2 Tzf 3/88.](#))

K stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti SSR, Nejvyšší soud ČSSR zrušil v části týkající se obviněného M. T. rozsudek Nejvyššího soudu SSR z 11. 2. 1987 sp. zn. 4 To 1/87 a rozsudek městského soudu v Bratislavě z 13. 10. 1986 sp. zn. 1 T 21/85 a tomuto soudu přikázal, aby

věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem městského soudu v Bratislavě ze dne 13. října 1986 sp. zn. 1 T 21/85 byl obviněný M. T. uznán vinným, že v době od roku 1981 do zadržení

14. března 1983 v úmyslu získat majetkový prospěch nakupoval od pracovníků n. p. Benzinol na čerpacích stanicích v Bratislavě valuty, ačkoli věděl, že tyto osoby získaly valuty trestnou činností na úkor majetku v socialistickém vlastnictví, poškozující také československé devizové hospodářství; takto si opatřil nejméně 26 400 DM, čímž získal při odprodeji tuzexových poukazů nejméně 4256,- Kčs. Toto jednání právně posoudil městský soud jako trestný čin spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák. a trestný čin podílnictví ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví podle § 134 odst. 1 písm. b) tr. zák. Za to obviněnému uložil nepodmíněný trest odnětí svobody na 10 měsíců se zařazením do první nápravně výchovné skupiny, dále peněžitý trest 5000,- Kčs s náhradním trestem odnětím svobody na 5 měsíců.

Naproti tomu byl obviněný podle § 226 písm. b) tr. ř. zproštěn obžaloby pro pomoc k trestnému činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 10 odst. 1 písm. c), § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák. a pro pomoc k trestnému činu ohrožování devizového hospodářství podle § 10 odst. 1 písm. c), § 146 odst. 1 tr. zák., kterých se měl dopustit tím, že v průběhu roků 1982 a 1983 v úmyslu napomoci pracovníkům čerpacích stanic v Bratislavě v páchání trestné činnosti, zakoupil pro ně na poště poukázky nejméně na 12 000 litrů nafty, vědom si toho, že tito pracovníci prodávají odcizenou naftu za valuty občanům kapitalistických států.

K odvolání prokurátora Nejvyšší soud SSR rozsudkem ze dne 11. 2. 1987 sp. zn. 4 To 1/87 zrušil podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. rozsudek městského soudu u obviněného M. T. v celém rozsahu. Sám pak podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným trestným činem spekulace podle § 117 odst. 1, 2 písm. b), c) tr. zák. a trestným činem podílnictví ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví podle § 134 odst. 1 písm. b) tr. zák. Podle tohoto rozsudku obviněný od roku 1981 do 14. března 1983 v úmyslu získat majetkový prospěch nakoupil od pracovníků n. p. Benzinol nejméně 26 400 DM, 13 000 rakouských šilinků, 5000 švédských korun a 200 US dolarů, ačkoli věděl, že tyto osoby získaly valuty trestnou činností na úkor majetku v socialistickém vlastnictví; takto získané valuty měnil za tuzexové poukázky, které zčásti prodával, čímž získal nejméně 20 000,- Kčs. Za to byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 40 měsíců, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 3 tr. zák. zařazen do druhé nápravně výchovné skupiny, dále k peněžitému trestu 20 000,- Kčs s náhradním trestem odnětí svobody na 10 měsíců.

Proti rozsudku Nejvyššího soudu SSR podal ministr spravedlnosti SSR ve prospěch obviněného M. T. stížnost pro porušení zákona. Vytýká v ní porušení zákona v ustanoveních § 258 odst. 2, § 259 odst. 3, § 2 odst. 5 tr. ř. a § 117 odst. 1, 2 písm. b), c) tr. zák. Pochybení shledává především v tom, že Nejvyšší soud SSR nesprávně postupoval při aplikaci ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř. Nové rozhodnutí může odvolací soud učinit jen na podkladě skutkového stavu, který byl prvním soudem správně zjištěn, popřípadě v nevelkém rozsahu doplněn odvolacím soudem. Jinak musí být rozsudek zrušen a věc vrácena soudu prvního stupně nebo prokurátorovi. Nejvyšší soud SSR však ve značném rozsahu pozměnil skutková zjištění napadeného rozsudku, zejména ohledně rozsahu trestné činnosti a výše zisku. Kromě toho skutkový stav byl zjištěn na základě neúplného dokazování a nesprávného hodnocení již vykonaných důkazů. Jde v prvé řadě o doznání obviněného M. T. i dalších obviněných a o správné hodnocení těchto důkazů, stejně jako o ověření důležitých skutečností, zvláště toho, zda obviněný za nakoupené valuty koupil pro sebe v Tuzexu spotřební předměty nebo zda část valut prodával jiným osobám. Podle názoru ministra spravedlnosti SSR postupoval nesprávně odvolací soud i při určování výše zisku obviněného a při právním posouzení této části jeho jednání. Jednak je

nepřesvědčivé hodnocení skutku jako trestného činu spáchaného výdělečně, jednak vůbec je nesprávný výklad subjektivní stránky trestného činu spekulace, jak je podán v napadeném rozsudku.

V závěru ministr spravedlnosti SSR navrhl, aby Nejvyšší soud ČSSR zrušil napadený rozsudek Nejvyššího soudu SSR a městskému soudu v Bratislavě v části týkající se obviněného M. T. a aby přikázal městskému soudu v Bratislavě věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

Nejvyšší soud ČSSR přezkoumal podle § 267 odst. 1, 2 tr. ř. správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, které se týkají obviněného M. T., jakož i řízení, jež jim předcházelo, a dospěl k závěru, že k porušení zákona došlo.

Řízení předcházející napadenému rozsudku Nejvyššího soudu SSR trpělo závažnými procesními vadami. K hlavnímu líčení, které bylo zahájeno dne 25. 11. 1985 u městského soudu v Bratislavě, se nedostavil obviněný M. T. a dalších 6 obviněných. Soud proto věc těchto obviněných a později ještě dalších 2 obviněných vyloučil ze společného řízení. Při tomto hlavním líčení byla provedena podstatná část důkazů. Byli vyslechnuti všichni přítomní obvinění, a to i ke skutečnostem vztahujícím se k trestné činnosti obviněného M. T., ačkoli jeho trestná činnost již nebyla předmětem tohoto řízení. Dokonce byly vyslechnuty svědkyně O. W., E. L. a M. V., vypovídající výlučně, popř. hlavně k věci tohoto obviněného. K návrhu prokurátora bylo oněch 9 obviněných včetně M. T. předvoláno k hlavnímu líčení na den 10. 2. 1986, aniž by však k němu byli předvoláni ostatní obvinění. Vyslechnuti byli pouze předvolaní obvinění a část svědků, kteří však nevypovídali o trestné činnosti obviněného M. T. Tak se stalo, že na základě téhož trestního spisu vlastně probíhala dvě samostatná řízení, která byla až čtvrtého dne konání hlavního líčení, tj. 13. 2. 1986 zase spojena ke společnému projednání. Celý tento postup je v rozporu se zásadami pro konání hlavního líčení a rozhodování v tomto líčení podle hlavy třinácté trestního řádu. Důkazy, které byly provedeny v době, kdy byla věc obviněného M. T. vyloučena z probíhajícího řízení, nemohou tvořit podklad pro rozhodnutí o vině tohoto obviněného.

Další vada záleží v tom, že oba soudy opíraly své závěry týkající se viny obviněného M. T. o jeho výpovědi učiněné v průběhu přípravného řízení a výpovědi dalších obviněných z přípravného řízení, ačkoli tyto důkazy neprovedly. Obviněný M. T. u hlavního líčení popřel trestnou činnost a připustil jen nákup relativně menšího množství valut výhradně pro vlastní potřebu. Také další obvinění popřeli jakoukoli trestnou činnost i prodej valut obviněnému M. T. protože soud prvního stupně při těchto podstatných rozporech mezi dřívějšími výpověďmi a údaji při hlavním líčení výpovědi z přípravného řízení nepřčetl podle § 207 odst. 2 tr. ř., oba soudy svá skutková zjištění učinily na jejich podkladě. Porušily tak zákon v ustanoveních § 2 odst. 12 a § 220 odst. 2 tr. ř., podle nichž smí soud při rozhodování přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny.

Vzhledem k uvedeným vadám v důkazním řízení nemohl městský soud v Bratislavě zjistit skutečný stav věci a porušil tak zákon i v ustanovení § 2 odst. 5 a 6 tr. ř. Ostatně skutková zjištění obsažená v rozsudku městského soudu jsou nepřezkoumatelná; v podstatě nelze ani zjistit, na podkladě čeho učinil soud závěr o vině obviněného M. T., neboť kromě strohé konstatace, že po vyhodnocení důkazů dospěl k závěru o množství nakoupených valut a výši zisku, neobsahuje rozsudek žádné bližší odůvodnění. Takto vyhotovený rozsudek je v rozporu s ustanovením § 125 tr. ř., kde jsou stanoveny náležitosti týkající se odůvodnění rozsudku.

Vady rozsudku a jemu předcházejícího řízení neodstranil ani Nejvyšší soud SSR při rozhodování o odvolání prokurátora. Naopak porušil ustanovení zákona, a to § 259 odst. 3 tr. ř. Z tohoto ustanovení vyplývá, že odvolací soud nemá volnost ve vytváření skutkového podkladu pro rozhodnutí. Jestliže ve věci rozhoduje sám, činí tak jen za podmínky, že vychází ze skutkového stavu, který byl správně a úplně zjištěn soudem prvního stupně v napadeném rozsudku nebo který byl doplněn důkazy

provedenými před odvolacím soudem; takové doplnění se však může týkat jen méně závažných okolností, které je třeba upřesnit pro správné rozhodnutí. Pokud je třeba učinit odchylná skutková zjištění, musí být napadený rozsudek zrušen a věc vrácena podle § 259 odst. 1 tr. ř. soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí nebo podle § 260 tr. ř. prokurátorovi k došetření.

Odvolací soud aplikaci ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř. odůvodnil tím, že mohl rozhodnout na podkladě důkazů, které první soud provedl v rozsahu dostatečném pro správné posouzení věci. Nehledě na to, že důkazy v této věci, jak již bylo shora uvedeno, byly provedeny v rozporu s trestním řádem, resp. nebyly vůbec před soudem provedeny, a nelze se o ně při rozhodnutí opírat, nemohl odvolací soud sám rozhodnout rozsudkem i proto, že provedené důkazy netvoří ještě skutková zjištění. Úplnost dokazování vytváří jen nezbytný podklad pro další myšlenkovou činnost soudu záležející ve zhodnocení těchto důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. a vytvoření závěrů o tom, zda, jak a k jakému skutku došlo. Teprve tyto závěry, které pak soud vyjádří ve výroku rozsudku - v tzv. skutkové větě - tvoří skutkový stav zjištěný v napadeném rozsudku ve smyslu ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř.

V dané věci soud prvního stupně zjistil, že obviněný M. T. si opatřil nejméně 26 400 DM a z toho plynoucí zisk nejméně 4256,- Kčs, naproti tomu odvolací soud dovozuje, že obviněný nakoupil nejméně 26 400 DM, 13 000 rakouských šilinků, 5000 švédských korun a 200 US dolarů a opatřil si zisk nejméně 20 000,- Kčs. Odvolací soud tedy zjišťuje skutek výrazně širší a závažnější, než jak to učinil soud prvního stupně.

Navíc rozsudek odvolacího soudu je v těchto skutkových závěrech nepřezkoumatelný. Nelze zjistit, jak soud dospěl k závěru, že obviněný si opatřil právě takové množství valut, jaké je uvedeno v rozsudečném výroku. Pokud by vycházel, jak se v odůvodnění naznačuje, z první výpovědi obviněného M. T. ze dne 16. 3. 1983 a z prvních výpovědí dalších obviněných z téhož období přípravného řízení, získal by obviněný M. T. množství valut podstatně rozdílné od výroku rozsudku odvolacího soudu.

Odvolací soud vyslovil právní názor, že trestný čin spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák. byl u obviněného M. T. dokonán už opatřením si (koupí) valut ve smyslu směnit je za tuzexové poukazy a zisk pachatele se dostavil už v převzetí těchto poukazů v peněžním ústavu, kde valuty nabídl k odkupu. Po právní kvalifikaci skutku není proto rozhodující, že dále s částí tuzexových poukazů naložil tak, že za ně pro sebe nakoupil určité zboží.

S tímto právním názorem nelze souhlasit. Trestný čin spekulace podle § 117 tr. zák. patří mezi trestné činy proti hospodářské soustavě. Objektem spekulace jsou společenské vztahy v oblasti obchodu. K naplnění znaků skutkové podstaty tohoto trestného činu je tedy třeba jednání ve formě nedovolené obchodní činnosti se ziskovým motivem. Jde o opatření nebo přechovávání předmětů potřeby ve větším rozsahu nebo předmětu větší hodnoty v úmyslu se ziskem je prodat nebo směnit anebo získat jinou výhodu. Nelze sem tedy zahrnout případy, kdy si občan opatřuje takové předměty pro vlastní potřebu. Přitom je nerozhodné, zda se mu podaří získat tyto předměty za cenu, která je výrazně nižší, než je jejich skutečná hodnota. Je-li předmětem, který si občan opatří, valuty, jde o nedovolenou obchodní činnost ve smyslu § 117 tr. zák. jen tehdy, jestliže tak občan jedná v úmyslu prodat je se ziskem jinému nebo je s jiným směnit, popř. se ziskem prodat nebo směnit jiné předměty, např. tuzexové poukazy, která za ně získal. Jestliže však zamýšlí valuty směnit v peněžním ústavu za tuzexové poukazy a nakoupit pro sebe zboží v Tuzexu, opatřuje si valuty výlučně pro vlastní potřebu. Valuty jsou totiž specifickými předměty potřeby, jsou to vlastně cizí peníze, které jejich vlastník legálně směnou za uvedené poukazy, jakož i nákupem zboží v Tuzexu, pouze používá způsobem zákonem předpokládaným. Nemůže jít o nedovolenou obchodní činnost, totiž o směnu nebo prodej ve smyslu § 117 tr. zák.

Obviněný M. T. se u hlavního líčení hájil tím, že valuty kupoval jen pro sebe, aby jejich směnou v

bance získal tuzexové poukazy na nákup věcí, zejména auta, televizoru apod. v Tuzexu. Touto obhajobou obviněného se soudy nezabývaly. Neověřily ani, zda obviněný tuzexové poukazy také prodával, resp. zda v Tuzexu skutečně nakoupil věci, které uváděl.

Odvolací soud učinil dále závěr, že obviněný získal trestnou činností nejméně 20 000,- Kčs, tedy značný prospěch, a proto posoudil jeho jednání podle § 117 odst. 2 písm. c) tr. zák. Postup při určení výše zisku je však vadný. Především vzal za prokázané, že obviněný kupoval valuty, konkrétně západoněmecké marky po 10,- až 11,- Kčs za 1 DM, ačkoli v řadě případů to podle důkazů mělo být po 11,50 Kčs. Podstatné ovšem je, že odvolací soud vycházel z již vytýkaného právního názoru, že zisk tvoří rozdíl mezi částkou, kterou obviněný M. T. vynaložil na nákup valut, a hodnotou všech tuzexových poukazů, které za ně směnou v peněžním ústavu získal. Tento postup při výpočtu zisku nelze použít ani u těch valut, u nichž by bylo prokázáno, že je obviněný nakupoval se spekulacním úmyslem. Nutno souhlasit se stížností pro porušení zákona, že při zjišťování výše spekulacního zisku v tomto případě je třeba se zaměřit na objasnění dvou rozhodných okolností; jakou peněžní částku obviněný vynaložil na obstarání si valut ve spekulacním úmyslu a co prodejem tuzexových poukazů, které si za ně opatřil, získal, resp. zamýšlel získat. Rozdíl mezi těmito hodnotami pak tvoří jeho dosažený nebo předpokládaný prospěch ze spekulace.

Vzhledem k těmto všem skutečnostem Nejvyšší soud ČSSR na podkladě stížnosti pro porušení zákona podané ve prospěch obviněného M. T. zrušil ohledně tohoto obviněného rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 11. února 1987 v celém rozsahu a rozsudek městského soudu v Bratislavě ze dne 13. října 1986. Městskému soudu pak přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Městský soud provede znovu řízení, při kterém za dodržení všech procesních předpisů zjistí skutkový stav u trestné činnosti obviněného M. T. tak, aby byly vyloučeny jakékoli pochybnosti. Při rozhodování o vině se bude řídit právními názory vyslovenými Nejvyšším soudem ČSSR v tomto rozsudku.

Pro úplnost je třeba dodat, že výklad pojmu značný prospěch uvedeného v ustanovení § 117 odst. 2 písm. c) tr. zák. byl změněn. Podle stanoviska pléna Nejvyššího soudu ČSSR uveřejněného pod č. 1/1988 sb. rozh. tr. se jím rozumí prospěch v částce kolem 50 000,- Kčs. Tato změna výkladu jedné z okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby trestného činu spekulace má vliv i na výklad materiální podmínky (§ 88 tr. zák.) pro použití ustanovení § 117 odst. 2 písm. b) tr. zák. Všechny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které jsou uvedeny ve společenském ustanovení trestního zákona, musí totiž být v podstatě stejně závažné z hlediska zvýšení stupně nebezpečnosti trestného činu pro společnost.